

YTTRANDE

Diarienummer
V2025/1382

Datum 2025-08-13

Adressat
Justitiedepartementet

Juridiska fakultetsstyrelsen
Christoffer Wong, universitetslektor

Remiss: Ett skärpt regelverk om utvisning på grund av brott (SOU 2025:54)

Ju2025/01090

Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, som har anmodats att yttra sig över rubricerat betänkande, får härmed avge följande yttrande. Yttrandet har utarbetats av universitetslektor Christoffer Wong.

Utgångspunkter

Utredningens arbete och förslag till författningsändringar har styrkt av regeringens direktiv, som intar vissa utgångspunkter som Fakultetsstyrelsen ifrågasätter, inte minst fokuset på ett resultat som möjliggör betydligt fler utvisningar. Utredningen har på så sätt inte gett tillfälle att utföra en allsidig undersökning och analys av behovet av utvisning och vad syftet är med att utöka situationer där det är möjligt för domstolen att falla ett beslut om utvisning.

Mot detta anser Fakultetsstyrelsen att det är mer angeläget att lagstiftningen ser till att rätt personer utvisas i stället för att fokusera på ett kvantitativt mål om en ökning i antalet fall av utvisning. Viktigt i detta sammanhang är en kvalitativ analys av situationer där utvisning anses vara påkallad men gällande rätt utgör hinder mot ett beslut. Som motivering för skärpning i regelverket räcker det således inte med statistik som, exempelvis, redogör för rättspraxis angående utvisning efter lagändringen år 2022 även om ett antal rättsfall från hovrätten och Högsta domstolen diskuterats mer ingående. Det saknas därtill en kvalitativ analys av hur brottsligheten har förändrats sedan 2022 och

en förklaring hur fler utvisningar skulle lösa eventuella problem som identifieras.

Visserligen har det konstaterats i regeringens direktiv att utredningens överväganden och förslag skulle vara förenliga med Sveriges internationella åtaganden. Samtidigt har direktivet uttryckligen angett bl.a. att mer hänsyn inte ska tas till en utlännings anknytning än vad som krävs med anledning av internationella åtaganden. Fakultetsstyrelsen är skeptisk till ett förhållningssätt där minimikravet enligt en internationell överenskommelse utan vidare utgör också den normala nivån för mänskliga rättigheter som ska råda i Sverige.

Fakultetsstyrelsen yttrande kommer att ta upp huvudpunkterna i utredningens förslag till nya regleringar. Därefter lämnar Fakultetsstyrelsen vissa kommentarer på utredningens förslag till författningsändring.

Utredningen har dryftat tankegången att överföra prövningen av utvisning på grund av brott från allmän domstol till Migrationsverket men har inte föreslagit någon ändring i detta avseende. Fakultetsstyrelsen avstår därför att yttra sig i denna fråga men ändå vill påpeka att, vid internationellt samarbete, ställs det inte sällan villkoret för samarbete att ett beslut har fattats av en behörig rättslig myndighet (främst domstol). Utredningen om övergång till en ny processordning för utvisning bör således ta hänsyn till det befintliga regelverket för internationellt straffrättsligt samarbete.

Huvudpunkterna i utredningens förslag

Kravet på en strängare påföljd än böter behålls

Fakultetsstyrelsen delar utredningens uppfattning att det saknar anledning att sänka tröskeln för den brottslighet som motiverar utvisning som särskild verkan av brott. Utvisning är en sådan ingripande åtgärd att den inte bör aktualiseras för brott vars straffvärde (och påföljdsval) stannar vid böter, d.v.s. brott som inte förtjänar ett fängelsestraff eller annan påföljd som alternativ till fängelse. Därtill har den allmänna straffnivån höjts successivt under de senaste åren, vilket gör att

domstolarna kommer i fler fall att kunna döma till en strängare påföljd än böter.

Utvisning ska ske om förutsättningarna för det är uppfyllda

Utredningens lagförslag innebär att regeln om utvisning blir obligatorisk i stället för att vara fakultativ. Domstolen får då vägra att besluta om utvisning endast om den anser att åklagaren inte visat att förutsättningarna för utvisning är uppfyllda. Den tekniska innebörden av att regeln är obligatorisk torde inte innebära någon större praktisk skillnad i prövningen av huruvida villkoren för utvisning är uppfyllda. Att regeln blir obligatorisk skickar dock en signal att utvisning är en normal rättsverkan.

Sänkt straffvärdegräns för särskilt villkor för utvisning

I fall den tilltalade döms till ett alternativ till fängelse och risk för återfall inte föreligger krävs enligt dagens lagstiftning (punkten 2 i 8 a kap. 1 § första stycket brottsbalken) att straffvärde som motsvarar fängelse i minst sex månader eller som annars är av sådan karaktär att utlännningen inte bör få stanna kvar i Sverige. Utredningen föreslår att kravet på sex månaders fängelse sänks till fängelseminimum, d.v.s. fjorton dagar. Fakultetsstyrelsen har fått det intrycket att utredningens förslag har präglats främst av direktivets syfte att åstadkomma utvisning i betydligt högre utsträckning och inte motiveras av ett verkligt behov. Därtill har den allmänna höjningen i straffnivån under de senaste åren gjort det möjligt att straffvärdet för brottet i fler fall fastställs till fängelse i sex månader eller mer. Eftersom regeln om utvisning görs obligatorisk är det särskilt viktigt att avgränsa området för utvisningsgrundande brott till en rimlig nivå. I de fall där utvisning anses påkallad trots att brottets straffvärde understiger fängelse i sex månader finns enligt gällande rätt ventilen ”eller som annars är av sådan karaktär att utlännningen inte bör få stanna kvar i Sverige”. Fakultetsstyrelsen anser därför att dagens gräns på fängelse i sex månader bör behållas.

Utvisning vid talan om undanröjande av påföljd

Fakultetsstyrelsen har ingen erinran mot utredningens överväganden och förslag.

Flyktingar och vissa andra skyddsbehövande

Utredningens förslag går ut på att domstolen inte ska beakta verkställighetshinder vid prövningen av frågan om utvisning. Detta innebär att ett beslut att utvisning *ska* ske inte utesluter att beslutet inte kan verkställas. Utredningens lagförslag påverkar i övrigt inte de bestämmelser som gäller utvisning på grund av brott för personer som har status som flykting.

Alternativt skyddsbehövande

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1347 ("skyddsgrundsförordningen") ska tillämpas från och med den 1 juli 2026. Svensk rätt ska anpassas så att den är förenlig med EU-rätten. Utredningens lagförslag innebär att uttryckliga bestämmelser införs i utlänningslagen som återspeglar skyddsgrundsförordningens krav. Fakultetsstyrelsen har ingen invändning mot utredningens slutsats att utformningen av svensk rätt uppfyller kravet enligt EU-rätten. Hade det varit en rent inhemsk bestämmelse kunde begäras att begreppet "grovt brott" närmare definieras i lagtexten. Men begrepp som förekommer i grundskyddsförordningen är autonoma begrepp enligt EU-rätten; det är ytterst EU-domstolen som ska belysa begreppets innebörd.

Utlänningar som kom till Sverige som barn

Enligt gällande rätt finns det särskilda villkor för utvisning av en utlänning som kom till Sverige innan han eller hon hade fyllt 15 år och som, när åtal väcks, har vistats här sedan minst fem år (8 a kap. 5 § utlänningslagen). De särskilda villkoren är: (a) utlänningen har gjort sig skyldig till brottslighet som har ett straffvärde som motsvarar fängelse i minst två år eller som annars är av sådan karaktär att han eller hon inte bör få stanna kvar i Sverige, och (b) utlänningen har återfallit i brott på ett sådant sätt att han eller hon inte få stanna kvar.

Utredningen föreslår att denna särreglering tas bort och den omständigheten, att den tilltalade kom till Sverige innan han och hon fyllt femton år, beaktas bland alla andra skäl talar mot utvisning i en helhetsbedömning.

Fakultetsstyrelsen har förståelse för utredningens resonemang att barnets historia ändå kommer att beaktas i en samlad bedömning av omständigheterna kring fallet. Därtill är det lite formalistiskt med ett förbud mot utvisning som baseras på ett straffvärde som motsvarar fängelse i minst två år. Fakultetsstyrelsen anser trots detta att det förhållandet, att barnet kom till Sverige som ung, bör vara en omständighet som beaktas särskilt vid den samlade bedömningen och ser gärna att detta lyfts fram i lagtexten.

Återreseförbud

Utredningen föreslår vissa justeringar i straffvärdet för bestämmandets av återreseförbudets längd. Justeringarna utgör i och för sig inte påtagliga avsteg från gällande rätt (fängelse i sex månader till ett år och ett år till ett år och sex månader), men det saknas underlag för Fakultetsstyrelsen att ta ställning till frågan om behov för detta finns, eller om justeringarna enbart ska tjäna ett symbolsyfte.

Allmän domstol ska inte längre beakta verkställighetshinder vid prövning av frågan om utvisning

Fakultetsstyrelsen delar utredningens uppfattning att det är mycket svårt att verkställighetshinder beaktas redan när beslut om utvisning fattas i samband med att övriga påföljder bestäms. Fakultetsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag att allmänna domstolar inte längre ska utreda frågan om verkställighetshinder och att frågan prövas i stället av Migrationsverket när verkställigheten ska ske.

En plikt för åklagaren att framställa yrkanden om utvisning

Enligt gällande rätt får rätten självantagligen ta upp frågan om utvisning även om det vanliga är att beslutet om utvisning fattas efter åklagarens framställan. Utredningen föreslår en ny ordning där frågan om utvisning får tas upp endast efter åklagaren har yrkat detta.

Fakultetsstyrelsen kan se fördelar med en sådan ordning, inte minst från rättssäkerhetssynpunkt. Fakultetsstyrelsen ser dock inte behovet av en särskild reglering om åklagarens skyldighet att framställa ett yrkande om utvisning.

Brott mot utlänningslagen

Som utredningen har konstaterat bör straffskalorna för brott mot utlänningslagen vara utformade i linje med principer som gäller för övriga brott enligt det förslag till reform som lagts fram av Straffreformutredningen (SOU 2025:66). Utredningen har funnit att skäl för ändring har förelegat i två fall: 20 kap. 2 § för vistelse i strid med återreseförbud och 20 kap. 5 § om olovlig anställning av utlänning. Fakultetsstyrelsen lämnar följande synpunkter beträffande utredningens förslag till lagändring.

Vistelse i strid med återreseförbud • Enligt 20 kap. 2 § utlänningslagen döms en utlänning som uppsåtligen uppehåller sig i Sverige i strid med ett återreseförbud till fängelse i högst ett år, eller till böter om brottet är ringa. Maximistraffet på ett år infördes år 1973. Brottet har inte blivit mer klandervärt men numera är det mycket lättare att resa in till Sverige från ett annat Schengenland vilket också gjort brottet svårare att upptäcka. En ökning av maximistraffet kan därför vara motiverad från preventiv synpunkt. Fakultetsstyrelsen har ingen invändning mot att maximistraffet höjs till fängelse i högst två år, så länge denna straffnivå är i linje med nivån för jämförbara brott enligt Straffreformutredningens förslag och överdelen av straffskalan utnyttjas endast för svåra fall. Propositionen får gärna förklara vilka faktorer ska beaktas vid bedömningen.

Då brottet utgör ett brott mot allmänheten och inte mot någon enskild målsägande ser Fakultetsstyrelsen inte skäl för att behålla kravet på åtalsprövning vid ringa fall.

Olovlig anställning av utlänning • Enligt 20 kap. 5 § utlänningslagen döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet har en utlänning anställd till böter eller, när omständigheterna är försvårande, fängelse i högst ett år. Straffskalan skärptes så långt tillbaka som år 1976. Med

hänsyn till utvecklingen av denna typ av brottslighet som ofta sker i organiserad form och i anslutning till människosmuggling är det motiverat att maximistraffet höjs när omständigheterna är försvårande.

Kommentarer på utredningens förslag till författningsändring

Förslag till ändringar i utlänningslagen (2005:716)

8 a kap. 1 § • Fakultetsstyrelsen har ingen invändning mot att utforma bestämmelsen som en obligatorisk regel och att de särskilda villkoren som grundar utvisning under nuvarande punkterna 1 flyttas till 2 a enligt förslaget. Fakultetsstyrelsen ser dock inte skäl att straffvärdet motsvarande fängelse i sex månader till endast minimum för fängelse.

8 a kap. 2 § • Fakultetsstyrelsen anser att det förhållandet, att utlänningen kom till Sverige som barn, bör utgöra en omständighet som lyftas fram särskilt vid bedömningen av dennes anknytning till Sverige enligt andra stycket.

8 a kap. 4–7 §§ • Gemensamt för dessa paragrafer är formuleringen ”ska utvisas”. Fakultetsstyrelsen anser att den obligatoriska utvisningen framgår redan av 1 § och 4–7 §§ begränsar således 1 §:s tillämpningsområde. I så fall blir det lämpligare att ange kraven i 4–7 §§ med ”får” för att uttrycka tanken att utvisning i dessa fall inte får beslutas trots att förutsättningarna enligt 1 § är uppfyllda.

8 a kap. 8 § • Fakultetsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag att frågan om utvisning prövas först efter talan av åklagare. Fakultetsstyrelsen är dock osäker på behovet av en uttrycklig bestämmelse om åklagarens plikt att framställa ett yrkande om utvisning; det finns ju inte någon uttrycklig bestämmelse i lag som föreskriver att åklagaren ska väcka åtal när förutsättningarna för åtal är uppfyllda.

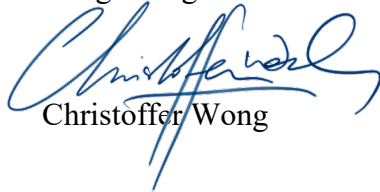
20 kap. 5 § • Det vore önskvärt om de försvårande omständigheterna framgår direkt av lagtexten. I vart fall bör det finnas klar ledning

genom uttalanden i propositionen. I samband därmed kan konkurrensfrågan diskuteras gentemot människohandel.

Förslag till ändringar i förordningen (2015:743) med instruktion för Åklagarmyndigheten och i förordningen (2015:744) med instruktion för Ekobrottsmyndigheten

Utredningen föreslår att ett tillägg görs i instruktionen för Åklagarmyndigheten respektive Ekobrottsmyndigheten, som innebär att myndigheterna ska ”se till att utlänningar som begår utvisningsgrundande brott blir föremål för utvisning”. Visserligen blir åklagaren skyldig att framställa ett yrkande om utvisning (om utredningens förslag till 8 a kap. 8 § utlänningslagen godtas av riksdagen) är det domstolen som prövar frågan och fattar beslut om utvisning, varför det inte är möjligt att Åklagarmyndigheten respektive Ekobrottsmyndigheten ”ser till” att utlänningen faktiskt blir föremål för utvisning. Om lagstiftaren anser att en sådan instruktion är nödvändig vore det mer lämpligt att använda uttryck såsom ”arbeta för” (som återfinns under punkten 2 i 2 § i de nu gällande instruktionerna) i stället för ”se till”.

Enligt delegation

Christoffer Wong